

Rolnummer 2415
Arrest nr. 80/2003 van 11 juni 2003

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende de wet van 14 juli 1961 tot regeling van het herstel der door grof wild aangerichte schade, gesteld door de vrederechter van het kanton Saint-Hubert-Bouillon-Paliseul.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en A. Arts, en de rechters P. Martens, R. Henneuse, L. Lavrysen, J.-P. Snappe en E. Derycke, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij vonnis van 16 april 2002 in zake J.-N. Maziers tegen C. Durieu en anderen, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 19 april 2002, heeft de vrederechter van het kanton Saint-Hubert-Bouillon-Paliseul de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Is de wet van 14 juli 1961 tot regeling van het herstel der door grof wild aangerichte schade verenigbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij voorziet in een vermoeden *juris et de jure* van aansprakelijkheid van de in artikel 1 van de genoemde wet bedoelde houder van het jachtrecht, waarbij hem de middelen van verweer naar gemeen recht worden ontnomen ten aanzien van een vordering tot herstel van de schade waarvan sprake, en waarbij aldus de gelijkheid wordt verbroken tussen de jager en de landbouwer, tussen de jager en elke andere aansprakelijke van een fout in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, terwijl, enerzijds, de beperking van de populatie van grof wild niet valt onder een discretionaire bevoegdheid die aan diezelfde jager zou toekomen en, anderzijds, de praktische onmogelijkheid om de fout te bewijzen een achterhaald begrip schijnt te zijn ? »

Memories zijn ingediend door :

- J.-N. Maziers, wonende te 6838 Corbillon, rue du Boulet 44;
- de Waalse Regering;
- C. Durieu, wonende te 8800 Roeselare, Duizendzinnenstraat 20.

Memories van antwoord zijn ingediend door C. Durieu, J.-N. Maziers en de Waalse Regering.

Op de openbare terechtzitting van 8 mei 2003 :

- zijn verschenen :

. Mr. T. de Broqueville en Mr. J. Cattier, advocaten bij de balie te Brussel, voor C. Durieu;

. Mr. J.-M. Discry en Mr. E. Grégoire, advocaten bij de balie te Luik, voor J.-N. Maziers;

. Mr. P. Baudinet, advocaat bij de balie te Luik, voor de Waalse Regering;

- hebben de rechters-verslaggevers R. Henneuse en E. Derycke verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De voorschriften van de bijzondere wet op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden in acht genomen.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeskil*

J.-N. Maziers, landbouwer, daagt verscheidene jagers, waaronder de partij Durieu, voor de verwijzende rechter tot herstel van schade die door grof wild aan zijn teelten is veroorzaakt.

Op verzoek van die verwerende partij stelt de verwijzende rechter, na zich te hebben afgevraagd wat de huidige relevantie is van de bij de wet van 14 juli 1961 ingestelde aansprakelijkheidsregeling, de hiervoor vermelde prejudiciële vraag.

III. *In rechte*

- A -

Memorie van J.-N. Maziers, eiser voor de verwijzende rechter

A.1.1. Na een uiteenzetting van de parlementaire voorgeschiedenis van de wet van 14 juli 1961 alsmede van de bestaansreden van het onweerlegbaar vermoeden van aansprakelijkheid ten laste van de jagers, gaat J.-N. Maziers uitvoerig in op de motieven waarom er volgens hem geen schending zou zijn van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Hij zet achtereenvolgens uiteen dat het in aanmerking genomen criterium van onderscheid objectief is, dat het vermoeden van aansprakelijkheid dat ten laste wordt gelegd van de dichtstbijzijnde jager het mogelijk maakt het nagestreefde doel te bereiken en dat die maatregel niet onevenredig is, aangezien laatstgenoemde andere jagers in het geding kan betrekken teneinde aan te tonen dat het wild afkomstig zou zijn van een ander perceel dan het zijne.

A.1.2. Bovendien wordt opgemerkt dat, in tegenstelling tot de schade die wordt veroorzaakt door konijnen, de schade die door grof wild wordt veroorzaakt helemaal niet afneemt, inzonderheid om reden van de proliferatie daarvan. De partij J.-N. Maziers betwist bovendien de bewering van de verwijzende rechter volgens welke de praktische onmogelijkheid om de fout te bewijzen een achterhaald begrip zou zijn; in de memorie wordt geoordeeld dat integendeel « het probleem waarmee de landbouwer thans te kampen heeft hetzelfde is gebleven als ten tijde van de totstandkoming van de wet van 1961 ».

Memorie van C. Durieu, verweerder voor de verwijzende rechter

A.2.1. In de memorie wordt in de eerste plaats het volkomen buitensporige drievoudige voordeel beschreven dat aan de landbouwers wordt toegekend door de bij de wet van 14 juli 1961 ingestelde aansprakelijkheidsregeling, namelijk : een onweerlegbaar vermoeden van aansprakelijkheid ten laste van de houder van een jachtrecht; het verbod voor laatstgenoemde om het bewijs te leveren van het bestaan van toeval of overmacht; de ontstentenis van elke beperking van de omvang van het herstel.

A.2.2. Na te hebben beklemtoond dat de tijdens de parlementaire voorbereiding gegeven verantwoordingen ter ondersteuning van die regeling zeer zwak waren en te hebben gewezen op de kritiek waartoe die regeling van meet af aan heeft geleid, beschrijft en vergelijkt de partij C. Durieu vervolgens de verschillende regelingen van schadeloosstelling die van toepassing zijn, namelijk het gemeen recht dat wordt geregeld in de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, de regelingen in verband met de konijnen of het grof wild en ten slotte de regeling waarin artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek voorziet. Uit die vergelijking blijkt dat de in het geding zijnde aansprakelijkheidsregeling « in werkelijkheid de strengste van allemaal is, en het meest afwijkt van het gemeen recht », aangezien de wet van 14 juli 1961 het de jager niet mogelijk maakt het vermoeden van aansprakelijkheid te zijnen laste om te keren, noch om overmacht, toeval of een willekeurige maatregel aan te voeren.

A.3.1. In het tweede deel van zijn memorie beschrijft C. Durieu de verschillende « verbrekingen van de gelijkheid » die de in het geding zijnde aansprakelijkheidsregeling zou veroorzaken.

In de eerste plaats tussen de jager, enerzijds, en de landbouwer of elke andere aansprakelijke voor een fout in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, anderzijds, aangezien eerstgenoemde het recht wordt ontzegd om van zijn fout te worden vrijgesteld door bewijs van het tegendeel of nog, door bewijs van toeval of overmacht.

Verder wordt de gelijkheid verbroken tussen de jagers op klein wild, en in het bijzonder konijnen, en de jagers op grof wild, aangezien eerstgenoemden, in tegenstelling tot laatstgenoemden, het bewijs moeten leveren van de fout, overeenkomstig het gemeen recht.

Nog een andere verbreking van gelijkheid wordt uiteengezet, namelijk die van de houders van huisdieren en de houders van een jachtrecht, aangezien laatstgenoemden geen toeval, overmacht of een willekeurige maatregel kunnen aanvoeren, terwijl de aansprakelijkheid die hun ten laste wordt gelegd voortvloeit uit gedragingen van dieren waarop zij geenszins vat hebben, in tegenstelling tot de houders van huisdieren.

A.3.2. Bovendien zouden de gevolgen van die verschillende verbrekingen van gelijkheid nog zijn toegenomen door de verandering van de reglementaire en economische omstandigheden sinds de aanneming van de wet van 14 juli 1961.

Eenzijds, zijn de normen die thans van toepassing zijn inzake jacht en verdelging van dien aard dat de jager veel minder middelen tot regulering heeft, terwijl destijds de jacht op het everzwijn geruime tijd open was; gelet op die veranderingen van feitelijke omstandigheden, wordt het Hof, in dezelfde logica als die van zijn arresten nrs. 5/98, 53/98 en 125/2001, verzocht te besluiten dat de in het geding zijnde aansprakelijkheidsregeling niet langer evenredig is met de doelstellingen die de wetgever destijds nastreefde.

Anderzijds, merkt C. Durieu op dat ook de economische omstandigheden sterk geëvolueerd zijn, aangezien de categorie van landbouwers in moeilijkheden - die de wetgever wilde beschermen - nog nauwelijks bestaat.

Memorie van de Waalse Regering

A.5. In een eerste deel zet de Waalse Regering de beginselen van de wet van 14 juli 1961, de destijds door de wetgever nagestreefde doelstellingen alsmede de verscheidene standpunten in de rechtspraak en de rechtsleer uiteen.

In het tweede deel van haar memorie zet de Waalse Regering uiteen dat, zowel wat betreft de moeilijke situatie van de landbouwers als wat betreft de aanzienlijke hoeveelheid grof wild en de talrijke procedures tot het herstel van de schade die het veroorzaakt, « de feitelijke omstandigheden die de wet van 1961 verantwoordden dus niet zijn verdwenen en des te meer het bestaan van die wet blijken te verantwoorden ». In de memorie wordt tevens gewezen op de door het Waalse Gewest genomen maatregelen inzake opening van het jachtseizoen, ontrading van het voederen van grof wild en verdelging.

In het beschikkend gedeelte van die eerste memorie houdt de Waalse Regering echter haar standpunt aan.

Memorie van antwoord van J.-N. Maziers

A.6. In die memorie wordt in de eerste plaats de vergelijking van de konijnen met het grof wild betwist, aangezien eerstgenoemde veel meer sedentair zijn dan laatstgenoemde en hun snelle verspreiding dus gemakkelijker in de hand kan worden gehouden.

Als antwoord op het argument van de veranderde omstandigheden dat door de partij Durieu wordt aangevoerd, werpt J.-N. Maziers tegen dat, sinds de aanneming van het Waalse decreet van 24 juli 1994, aan de landbouwer het recht werd onttrokken om het grof wild te verdelgen dat schade zou veroorzaken aan zijn oogsten waardoor die oogsten nog meer aan beschadiging worden blootgesteld. Ook de evolutie van de grootte van de landbouwbedrijven wordt betwist.

Wat betreft het evenredige karakter van de in het geding zijnde aansprakelijkheidsregeling wordt ten slotte in de memorie van antwoord opgemerkt dat de jagers zich kunnen laten dekken door een verzekering.

Memorie van antwoord van C. Durieu

A.7. In die memorie, waaraan een bijlage is toegevoegd, zet C. Durieu uiteen dat de evolutie van de reglementering - waarvan hij de grote lijnen schetst - ertoe heeft geleid dat « de mogelijkheden om het everzwijn te reguleren dermate zijn verminderd dat men thans kan stellen dat de jagers geen vat meer hebben op de regulering van dat wild dier, zodat het vermoeden van 'onachtzaamheid' dat hun ten laste wordt gelegd een flagrante en ruimschoots discriminerende onrechtvaardigheid is geworden ». De maatregel zou bijgevolg thans discriminerend zijn.

Memorie van antwoord van de Waalse Regering

A.8. In die tweede memorie besluit de Waalse Regering tot de ontstentenis van schending van het gelijkheidsbeginsel door de wet van 14 juli 1961.

Zij onderstreept in de eerste plaats dat de in het geding zijnde regeling van objectieve aansprakelijkheid gemilderd is : de rechtspraak houdt rekening met de door de landbouwer genomen voorzorgen om zijn teelten te beschermen; hij beschikt over een verdelgingsrecht dat hij kan delegeren en ten slotte kan de gedagvaarde jager de houder(s) van het jachtrecht op de naburige gronden bij de zaak betrekken.

In de memorie van antwoord wordt overigens onderstreept dat de toepassing van een gewone aansprakelijkheidsregeling de landbouwers de verplichting zou opleggen om het bewijs te leveren van de aansprakelijkheid van de jager, wat utopisch wordt genoemd gelet op « het wetenschappelijk aangetoond zwervend bestaan van het grof wild en het everzwijn ».

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op de wet van 14 juli 1961 tot regeling van het herstel der door grof wild aangerichte schade. Uit de formulering van de vraag en uit de motivering van de verwijzingsbeslissing blijkt echter dat alleen artikel 1 van die wet in het geding is.

Die bepaling luidt :

« De houders van het jachtrecht staan in voor de schade welke aan de velden, vruchten en oogsten wordt toegebracht door herten, reeën, damherten, wildschapen en everzwijnen welke te voorschijn komen uit de bospercelen waarop zij het jachtrecht hebben; zij kunnen noch toeval noch heirkraft inroepen. Indien de gedaagde het bewijs levert dat het wild van een of meer andere jachtgebieden dan het zijne voortkomt, kan hij de houders van het jachtrecht op die jachtgebieden in de zaak roepen en deze kunnen, in dat geval, tot herstelling van de gehele schade of van een deel van de schade veroordeeld worden. »

B.2. Het verschil in behandeling dat ter toetsing aan het Hof is voorgelegd, zou bij die bepaling gecreëerd worden, op het vlak van de aansprakelijkheidsregeling, zowel tussen de jagers en de landbouwers als tussen eerstgenoemden en « elke andere aansprakelijke van een fout in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek »; de jagers waarop de wet van 14 juli

1961 betrekking heeft, zou immers volgens de verwijzende rechter « de middelen van verweer naar gemeen recht worden ontzegd ten aanzien van een vordering tot herstel van de schade ».

De prejudiciële vraag heeft in het bijzonder betrekking op de vraag of de aansprakelijkheidsregeling die in principe tot last is van de houders van het jachtrecht, op dit ogenblik nog evenredig is in het licht van het doel van de wetgever, aangezien volgens de verwijzende rechter, enerzijds, de jagers niet over een discretionaire bevoegdheid zouden beschikken op grond waarvan zij de populatie van het wild kunnen beperken en, anderzijds, de praktische onmogelijkheid - voor de landbouwer - om het bewijs te leveren van een fout van de jager, « een achterhaald begrip » zou zijn geworden.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. Tijdens de parlementaire voorbereiding zijn de doelstellingen van de wetgever en de beginselen van de regelgeving als volgt toegelicht :

« Het beginsel is dat de houders van het jachtrecht in de bossen vanwaar het grof wild komt, aansprakelijk geacht worden voor de schade die in de aangrenzende teelten is aangericht.

Dat vermoeden is een vermoeden *juris de jure*, en de reden waarom een lid van de commissie zich heeft onthouden over artikel 1, is dat dit vermoeden *juris de jure* was en hij het *juris tantum* had gewild.

In artikel 1 staat immers : ‘ De houders van het jachtrecht staan in voor de schade welke aan de velden, vruchten en oogsten wordt toegebracht ... ’ - ik sla over - ‘ ... zij kunnen noch toeval noch heirkraft inroepen. ’

Het gaat dus om een versterking van de beginselen die zijn vastgelegd in artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat diegene die de dieren onder zijn bewaring heeft, de door hen aangerichte schade moet herstellen; dat artikel is echter in dit geval niet in het geding. Het

soort vermoeden dat wij invoeren is nieuw, zoals dat het geval is voor de artikelen 1382, 1383, 1384 en andere. Het spreekt voor zich dat, indien men de jagers de mogelijkheid zou bieden toeval of heirkraft in te roepen, er steeds sprake zou zijn van toeval of heirkraft.

Het hoofddoel van het wetsvoorstel bestaat erin schadevergoeding mogelijk te maken voor de landbouwers uit de armoedigste of kansarme streken van Luxemburg, waar de schade beperkt is tot een vrij klein gebied, en eveneens de vergoeding mogelijk te maken van schade aangericht door grof wild. » (*Hand.*, Kamer, vergadering van 8 februari 1961, pp. 26 en 27)

B.5. Door te bepalen dat de aansprakelijkheidsregeling die bij artikel 1 van de wet van 14 juli 1961 is ingevoerd, enerzijds, slaat op de schade die aan de velden, vruchten en oogsten wordt toegebracht door het in de wet vermelde grof wild en, anderzijds, in principe tot last is van de houder van het jachtrecht op het perceel waarvan het wild voortkomt, heeft de wetgever in artikel 1 van de wet van 14 juli 1961 voor objectieve differentiatiecriteria geopteerd.

Door overigens de houder van het jachtrecht aansprakelijk te stellen voor de schade die is aangericht door het grof wild dat komt van percelen waarop zijn jachtrecht geldt, heeft de wetgever een maatregel genomen die de verwezenlijking waarborgt van het doel dat hij nastreeft, namelijk een vergoeding voor de schade die door grof wild aan teelten is toegebracht.

B.6.1. Er dient echter te worden onderzocht of, rekening houdend met de kenmerken van die aansprakelijkheidsregeling - namelijk een onweerlegbaar vermoeden van aansprakelijkheid waardoor de jager die aansprakelijk wordt geacht, zich noch op toeval, noch op overmacht kan beroepen -, die regeling redelijk verantwoord is in het licht van het voormelde doel en of dat nog steeds het geval is, niettegenstaande het feit dat de omstandigheden op dat gebied gewijzigd zouden zijn sinds het aannemen van de wet van 14 juli 1961, zoals de verwijzende rechter suggereert.

B.6.2. Het blijkt niet dat de omstandigheden dermate gewijzigd zijn dat de bekritiseerde aansprakelijkheidsregeling niet meer verantwoord zou zijn.

B.6.3. Overigens is de aansprakelijkheid die in principe rust op de houder van het jachtrecht, ondanks de omvang ervan, niet onbeperkt.

In de eerste plaats kan enkel ongewone schade - dit wil zeggen schade die groter is dan de normale hinder uit de omgeving - aanleiding geven tot vergoeding op grond van de wet van 14 juli 1961.

Vervolgens kan de houder van het jachtrecht aangewezen op grond van artikel 1, eerste zin, krachtens diezelfde wet de houder(s) van een jachtrecht op andere percelen vanwaar het wild dat de schade heeft aangericht zou zijn gekomen, in de zaak roepen (artikel 1, *in fine*), waardoor mogelijkserwijs de last van de schadevergoeding die verschuldigd is aan de eigenaar van de beschadigde velden, vruchten of oogsten geheel of gedeeltelijk naar deze laatste(n) verschuift (artikel 1, *in fine*, en artikel 2).

De wet voorziet bovendien in een stringente verjaringsregeling (artikel 3).

Ten slotte, zoals uitdrukkelijk is opgemerkt tijdens de parlementaire voorbereiding, is er geen aanleiding tot toepassing van de aansprakelijkheidsregeling die is ingevoerd bij de wet van 14 juli 1961 in geval van bedrieglijk opzet van de eigenaar van de beschadigde teelten; hieromtrent werd het volgende opgemerkt :

« De bedoeling van de wetgever is immers de normale oogsten te beschermen tegen beschadiging door het wild.

Het spreekt vanzelf dat, indien een persoon een ongebruikelijke teelt zou beginnen om de houder van de jacht te benadelen, de door het grof wild aan deze teelt veroorzaakte schade niet zou worden vergoed. » (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1961, nr. 67, p. 3)

B.7. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 1 van de wet van 14 juli 1961 « tot regeling van het herstel der door grof wild aangerichte schade » schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 11 juni 2003.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior